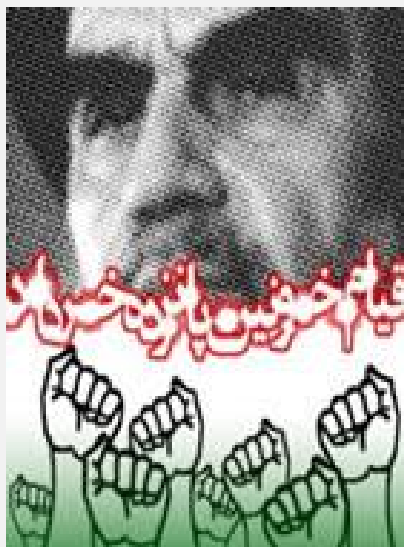

ریشه ها و دستاوردهای قیام 15 خرداد ۴۲

... 15 خرداد را متن مردم با انگیزه اسلامی و با انگیزه عشق به روحانیت و با انگیزه عشق و ایمان به امام خودشان به وجود آوردند و ستون فقرات حادثه 15 خرداد علاقه به اسلام و امام بود و مردم بودند ...

15... 15 خرداد را متن مردم با انگیزه اسلامی و با انگیزه عشق به روحانیت و با انگیزه عشق و ایمان به امام خودشان به وجود آوردند و ستون فقرات حادثه 15 خرداد علاقه به اسلام و امام بود و مردم بودند که این حرکت را میدان دادند و به وجود آوردند. پس آنچه در 15 خرداد به وجود آمد، عبارت بود از پیوند مستحکم ملت و امام آن هم به برکت اسلام...؛
از سخنان حضرت آیت‌الله خامنه‌ای؛ ای امام جمعه موقت تهران - در خطبه‌های نماز جمعه 18 خرداد 1363.
در تاریخچه زندگی سراسر حماسه و مبارزه امام خمینی علیه رژیم پهلوی و حامیان امریکایی و صهیونیستی آن، نهضت 15 خرداد 1342 یک نقطه عطف محسوب می‌شود؛ به طوری که انقلاب اسلامی ایران را تداوم نهضت 15 خرداد می‌دانند. قیام 15 خرداد، مبارزه‌ای بود که سه عنصر اسلام، امام خمینی و مردم، پایه‌ها و عوامل اصلی تشکیل آن بودند.
مقاله زیر به تشریح زمینه‌ها، جزئیات و نتایج قیام اسلامی 15 خرداد پرداخته است.

ریشه‌های شکل‌گیری

انتخابات ریاست جمهوری سال 1960 آمریکا که به روی کارآمدن دموکراتها به رهبری کندي منجر شد، با تغییراتی در سیاست خارجی آن کشور همراه شد. کندي بر خلاف پیشینیانش معتقد به سیاست انعطاف پذیرتر در رویارویی با بحرانها به ویژه کشورهای جهان سوم بود. او معتقد به پیمانهای اقتصادی به جای نظامی‌سازی؛ فعال سازی قوای امنیتی و اطلاعاتی به جای استفاده از ارتش و تقویت برنامه‌های فرهنگی از قبیل سپاه صلح، ترویج انتخابات کنترل شده و دموکراسی‌های هدایت شده و... بود.
روی کارآوردن دولتهای غیرنظامی دست نشانده از جمله ابزارهای دولت کندي برای رسیدن به این هدف بود. در بعد اقتصادی نیز ایجاد طبقه متوسط، به راه انداختن صنایع وابسته و مونتاژ و گسترش اقتصاد مصرفی از برنامه‌های اصلی بود. لازمه رونق اقتصاد سرمایه‌داری؛ داشتن بازار مصرف گسترده و قدرت خرید بیشتر مردم است و برای رسیدن به اهداف اقتصادی می‌بایست ساختار سیاسی - اجتماعی مناسبی فراهم شود. در این میان در ایران که شاه - پس از کودتای 28 مرداد - خود را مدیون امریکا می‌دانست برای ادامه سلطنت؛ علیرغم میل باطنی خود از سیاست‌های جدید کندي راه گریزی نداشت؛.

محصول این سیاست روی کار آوردن دولت شریف امامی و طرح شعارهای آزادی احزاب و فضای باز سیاسی و اصلاحات اداری بود. اما وی چندان مورد تأیید کندي نبود و هیأت حاکمه جدید امریکا بر روی علی امینی حساب ویژه‌ای باز کرده بود.
امینی در 17 اردیبهشت 1340 به نخست وزیری منصوب شد و شعار مبارزه با فساد و همچنین انحلال مجلس؛ اولین ژست وی برای ایجاد اصلاحات مورد نظر امریکا بود. در این راستا قانون موسوم به «اصلاحات ارضی»؛ در دی 1340 مورد حمایت مقامات امریکایی قرار گرفت و سپس برای تأمین هزینه این «انقلاب»؛ کنسرسیوم نفت؛ با اشاره امریکا تولید نفت را افزایش داد و ایران را به سومین صادرکننده نفت جهان رساند.¹

با این حال امینی با توجه به تجارب دوران حکومت مصدق؛ بر کنترل ارتش نیز اصرار داشت؛ چیزی که مخالف خواست شاه بود. این اختلاف به تدریج عمیق تر شد. در پی سفر فروردین 1341 شاه به امریکا و اطمینان دادن وی به کندي در مورد اجرای برنامه‌های مورد نظر واشنگتن؛ باعث شد کندي با تغییر دولت در ایران به عنوان راه تضمین حکومت شاه موافقت نماید. در نتیجه شاه در بازگشت دولت امینی را برکنار و در 28 تیر 1341 اسدالله علم را جایگزین وی کرد. از این رو دوران حکومت علم سرآغاز یکپارچگی در ساختار حکومت شاه و شروعی بر دیکتاتوری مطلق وی در کشور بود.

در 16 مهر 1341، اولین اقدام دولت علم در جهت اجرای سیاست‌های جدید اعلام شد و لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی در هیأت دولت به تصویب رسید. این لایحه در غیاب مجلس؛ حکم قانون را داشت و در واقع؛ زمینه سازی برای لوایح و قوانین دیگر بود.

این لایحه که در آن به لزوم حذف اسلام از شرائط نمایندگی مجلس و لزوم سوگند به «کتاب آسمانی»؛ به جای قرآن و همچنین به ضرورت آزادی زنان در فعالیتهای اجتماعی اشاره شده بود، مقدمه‌ای برای اسلام‌زدایی و محو ارزشهای اسلامی

در جامعه ایران بود. لایحه با مخالفت قاطع و سرنوشت ساز حضرت امام به همراه اعتراضات مکرر علماء، وعاظ و مراجع، ارسال نامه‌ها؛zwjn&؛ و سرگشاده به شاه و مقاومت مستمر در برابر توطئه؛laquo&؛ حذف اسلام؛raquo&؛ و تضعیف دین و روحانیت به شکست انجامید و علم به ناچار در آذر 1341 طرح خود را پس گرفت؛zwjn&؛.

علم در مرحله بعد وعده تحقق؛laquo&؛ انقلاب سفید؛raquo&؛ را داد و تصمیم گرفت تا نقشه؛zwjn&؛‌های امریکا را در قالب دیگری احیا کند. شاه در بهمن 1341 با سفر به قم تلاش کرد تا طرح؛laquo&؛ انقلاب سفید؛raquo&؛ را برای مردم توجیه کند و اگر بتواند میان علما و مراجع حوزه علمیه راجع به نقشه؛zwjn&؛‌های ضداسلامی خود تفرقه ایجاد نماید. اما تحریم شاه توسط مردم و روحانیون و تعطیل شدن شهر قم؛zwjn&؛، خشم شاه را برانگیخت به طوری که وی از روحانیت به عنوان؛laquo&؛ ارتجاع سیاه؛raquo&؛ یاد کرد. با این همه؛zwjn&؛، رژیم شاه مبادرت به برگزاری یک فراندوم صوری برای نشان دادن حمایت مردم از طرح؛laquo&؛ انقلاب سفید؛raquo&؛ کرد.

امام در مراحل بعد با سخنرانی؛zwjn&؛‌ها و اقدامات خود از جمله با اعلام عزای عمومی در نوروز 1342 و تحریم جشن؛zwjn&؛‌های نوروزی، نقشه؛zwjn&؛‌های ضداسلامی شاه و توطئه ایجاد اختلاف در حوزه علمیه را خنثی کرد.

این مقاومت و هشیاری زمینه؛zwjn&؛‌ساز فاجعه حمله به فیضیه در فروردین 1342 و یورش مأموران رژیم شاه به مجلس سوگوارى شهادت امام جعفر صادق؛zwjn&؛(ع)؛zwjn&؛ گردید. در پی این فاجعه که در آن دهها تن شهید و مجروح شدند، امام پیام مفصلی برای علما نوشتند که در واقع از عوامل زمینه ساز قیام مردم در 15 خرداد 1342 و روند جدیدی در مبارزه با رژیم بود.

همچنین امام در چهلمین روز فاجعه فیضیه، پیامی خطاب به ملت صادر کردند. با صدور و انتشار پیام امام و حرکت علما در نجف رژیم متوجه شد که برنامه اجرا شده در فیضیه؛zwjn&؛، آثار منفی برای رژیم دربر داشته و بنابر این نیاز به حرکت دیگری است. چون اقدامات انجام شده نتوانسته بود اهداف مورد نظر را تأمین کند، لازم بود عملیات در مقیاس وسیعتر و با شدت بیشتری به مرحله اجرا درآید. شاه در سخنرانی 28 اردیبهشت 1342 تهدید کرد که اگر این گونه کارها متوقف نشود، دست به کشتار وسیعی خواهد زد و کلیه علمایی که به نحوی در راه؛zwjn&؛‌اندازی این حرکت؛zwjn&؛‌ها سهمیم باشند، دستگیر خواهند شد. او گفت؛zwjn&؛:

؛laquo&؛ اگر متأسفانه لازم باشد که انقلاب بزرگ با خون یک عده بی گناه؛zwjn&؛، یعنی مأموران دولت و یک عده بدبخت گمراه متأسفانه آغشته شود، این کاری است که چاره؛zwjn&؛‌ای نیست و خواهد شد. 3

ماه محرم از راه می؛zwjn&؛‌رسید و رژیم تردید نداشت که در این ماه سخنگویان مذهبی پیرو امام از جنایتهای دستگاه سلطنت سخن خواهند راند. ساواک برای پیشگیری از آنچه در وقوعش شکي نبود، جمعی از گویندگان مذهبی را احضار کرد و با تهدید و ارعاب به آنان یادآور شد که در سخنان خود سه مطلب را رعایت کنند:

- 1- بر ضد شخص شاه مطلبی نگویند.
 - 2- از اسرائیل و آنچه مربوط به اسرائیل است؛zwjn&؛، مطلبی گفته نشود.
 - 3- نگویند اسلام و قرآن درخطر است و دستگاه را ضداسلامی خوانند.
- زمانی که امام از این امر مطلع شدند، با صدور بیانیه؛zwjn&؛‌ای خطاب به وعاظ و گویندگان دینی چنین هشدار دادند؛laquo&؛ این التزامات علاوه بر این که ارزش قانونی نداشته و مخالفت با آن هیچ اثری ندارد، التزام گیرندگان مجرم و قابل تعقیب هستند... سکوت در این ایام؛zwjn&؛، تأیید دستگاه جبار و کمک به دشمنان اسلام است؛zwjn&؛، 4.

با صدور این بیانیه؛zwjn&؛، تحرک تازه؛zwjn&؛‌ای در بین وعاظ و روحانیون پدید آمد تا در شهرها و روستاها، جنایتهای رژیم را افشا کنند. راهپیمایی؛zwjn&؛‌های مذهبی و شعارهای تند انقلابی علیه رژیم و در طرفداری از مواضع امام در تهران و شهرستانها هر روز گسترش می؛zwjn&؛‌یافت و این موج به ویژه پس از سخنرانی پرشور امام در روز عاشورا در فیضیه شتاب بیشتری به جریان جاری در قم؛zwjn&؛، تهران و سایر شهرستانها داد. چنانکه به رغم دستگیری روحانیون انقلابی و ایجاد محیط رعب و وحشت؛zwjn&؛، شب یازدهم محرم؛zwjn&؛، تظاهرات باشکوهی از طرف دانشجویان دانشگاه تهران برگزار شد.

همچنین روز یازدهم محرم در مسجد شاه (مسجد امام خمینی؛zwjn&؛) نیز مجلس باشکوهی ترتیب یافت و شعارهایی چون؛laquo&؛ خمینی؛zwjn&؛، تو فرزند حسینی؛raquo&؛zwjn&؛ در فضای مسجد طنین افکند و تظاهرکنندگان سپس به حرکت درآمدند و با گذشتن از خیابان ناصرخسرو، وارد خیابان فردوسی شدند و در مقابل سفارت انگلیس اجتماع کردند و سخنرانان به افشاکاری علیه رژیم پرداختند. در این شرایط و با همه گیر شدن تدریجی مخالفت با حکومت شاه و برنامه؛zwjn&؛‌های ضد اسلامی آن؛zwjn&؛، رژیم تنها چاره کار را دستگیری امام دانست؛zwjn&؛.

15 خرداد

ساعت چهار صبح روز 12 محرم (15 خرداد 1342) نیروهای امنیتی و انتظامی؛zwjn&؛، پس از محاصره منزل امام در قم و ورود به منزل از طریق دیوار، ایشان را دستگیر و به تهران منتقل نمودند و در یکی از بازداشتگاه؛zwjn&؛‌ها نگه داشته و پس از مدتی به پادگان عشرت؛zwjn&؛‌آباد بردند. قبل از طلوع آفتاب خبر دستگیری امام در قم و سپس در سایر شهرها منتشر و موجب تشدید هیجان مردم گردید. وضعیت فوق؛zwjn&؛‌العاده؛zwjn&؛‌ای بر قم؛zwjn&؛، تهران و دیگر شهرها حاکم گردید و درگیری؛zwjn&؛‌های گسترده به تدریج از ساعت ده صبح در تهران و قم آغاز شد و کشتار در خیابانهای اطراف صحن مطهر حضرت معصومه؛zwjn&؛(س)؛zwjn&؛ تا ساعت 5 بعد از ظهر ادامه یافت؛zwjn&؛. تعداد زیادی از مردم در روز پانزده و شانزده خرداد بازداشت و بعضی از آنها پس از مدتی مرخص و عده؛zwjn&؛‌ای نیز به حبس؛zwjn&؛‌های طولانی مدت محکوم شدند و حکومت نظامی اعلام شد. دستگیری، زندان، حصر و آزادی امام تا نیمه دوم فروردین 1343 ادامه یافت و طی این 10 ماه ایران دستخوش رویدادهای فراوانی بود. رژیم با وجود امکانات تبلیغاتی وسیع و به رغم مصرف میلیون؛zwjn&؛‌ها تومان توسط سفارتخانه؛zwjn&؛‌های خود در کشورهای خارجی به منظور خرید صفحات جراید و سانسور شدید مطبوعات داخلی؛zwjn&؛، نتوانست بر اراده مردم مسلمان ایران فایز آید و دستگیری علما، روحانیون و دیگر قشرهای ملت نتیجه؛zwjn&؛‌ای نبخشید.

رژیم که گمان می‌کرد با دستگیری امام و یارانش، سرکوب خونین قیام 15 خرداد و دستگیری و تبعید یاران امام زنجی؛ به رویارویی خاتمه داده شد، به تدریج متوجه شد هیچ تغییری نه در مواضع امام صورت گرفته، نه از محبوبیت ایشان کاسته شده و نه مردم صحنه را خالی کرده‌اند؛ به ویژه این که بار دیگر سخنرانی‌های افشاگرانه امام که اینک در جایگاه رهبری نهضت کاملاً مورد قبول عامه بودند، ادامه یافته بود.

ویژگی‌های قیام 15 خرداد

نهضتی که به رهبری امام خمینی در مقام مرجعیت در 1341 از درون حوزه علمیه قم آغاز شد، هرچند در پانزدهم خرداد 1342 به صورت بیرحمانه‌ای توسط رژیم سرکوب شد، اما نابود نشد، بلکه بذری شد که در خاک سرزمین افشاندۀ گشت و پس از پانزده سال که مردم مسلمان ایران با تحمل سختی‌ها و مرارت‌ها آن را با اشک و خون آبیاری کردند، سرانجام در بیست و دوم بهمن 1357 سر از خاک برآورد و سبز گشت و شکوفه کرد و ثمر داد.

رژیم شاه و حامیان امریکایی او گمان می‌کردند می‌توانند با اعمال خشونت و افزایش کنترل‌های پلیسی و امنیتی‌های، نهضت پانزدهم خرداد را ریشه‌کن سازند و به فراموشی بسپارند. پس از پانزدهم خرداد رژیم در دادگاه‌های نظامی خود، گروهی از کسانی را که مانند سایر مردم مسلمان در مبارزه شرکت داشتند به محاکمه کشید و با اعدام دوتن از بارفروشان تهران به نام‌های رضایی‌ها و طبیب حاج رضایی‌ها و حاج اسمعیل رضایی‌ها؛ که از پیروان امام خمینی بودند، اولاً کوشید تا آنان را عامل اصلی حرکت پانزده خرداد قلمداد کرده، و ذهن مردم را از عظمت و اهمیت نهضت و رهبری آن منحرف سازد و ثانیاً با نشان دادن آشکار و وسیع واقعه اعدام آنان به توده مردم زنجی، قدرت نمایی کرده و مردم را بترساند. اما نهضت اسلامی امام(ره) که از فرهنگ الهی چهارده قرن اسلام تغذیه می‌شد و بر تجربه لاف‌یک‌صدساله ملت ایران از مبارزه مستقیم با استبداد و استعمار استوار بود خاموش نشد و با نفوذ در عمق جامعه و گسترش در سراسر ایران زنجی، سرانجام دوباره شعله‌ور گردید و موجب انفجاری عظیم گشت که به عمر دوهزار و پانصدساله نظام شاهنشاهی در ایران خاتمه داد. برای آشنایی بیشتر با تحولاتی که در فاصله سالهای 42 تا 57 در ایران روی داد، لازم است به ویژگی‌های قیام پانزده خرداد که به انقلاب اسلامی ایران منتهی شد اشاره کنیم زنجی.

الف زنجی: اسلامی شدن مبارزه: پانزده خرداد سرآغاز جنبشی در میان مردم ایران شد که صد در صد اسلامی بود. اسلامی بودن این جنبش به صورت کاملاً مشخص در شخصیت رهبر آن که مرجع تقلید و فقیه و زعیم حوزه علمیه قم بود جلوه‌ورگر شده بود. با رهبری امام خمینی افسانه جدایی دین از سیاست که دهها سال توسط رژیم و دشمنان اسلام تبلیغ شده بود، عملاً باطل شد و مردم مسلمان ایران در مبارزه زنجی‌ای قدم نهادند که ادامه آن برای آنها مانند نماز و روزه زنجی، شرعاً واجب بود. ایدئولوژی و مکتب این مبارزه زنجی، اسلام بود و اصول و مبانی و انگیزه زنجی‌های آن از قرآن و سنت پیامبر و معصومین به دست آمده بود.

ب زنجی: اخلاص و قاطعیت در رهبری: رهبری امام خمینی یکی از ویژگی‌های مهم نهضت اسلامی ایران بود. رهبری امام زنجی، اگرچه برای همیشه به جدایی دین از سیاست خاتمه داد، اما انگیزه آن هیچ گونه شباهتی با انگیزه‌های سیاستمداران حرفه‌ای دنیا نداشت زنجی. بلکه قیامی الهی بود که از سر اخلاص و برای انجام وظیفه و تکلیف شرعی صورت گرفته بود و به قصد قربت به پروردگار آغاز شده بود. امام در طول این نهضت بارها فرموده زنجی‌اند که ما همانند رسول خدا(ص زنجی) و سایر انبیای الهی موظف به ادای تکلیف هستیم زنجی، آنچه برای ما در درجه اول اهمیت قرار دارد، همین ادای تکلیف است نه پیروزی زنجی. در حقیقت پیروزی واقعی ما در این است که توانسته باشیم به وظیفه دینی خود عمل کنیم زنجی. این اخلاص به نوبه خود در رهبری امام خمینی قاطعیتی پدید آورد که از عوامل مهم پیروزی نهضت بوده است زنجی. از آنجا که امام مبارزه را يك تکلیف شرعی می‌دانست زنجی‌دانند در راه آن هرگز سازش و مماشاتی نشان نداده زنجی‌اند، همچنان که سازش در انجام عبادات معنی ندارد.

ج زنجی: مردمی شدن مبارزه: نهضت پانزده خرداد نهضتی کاملاً مردمی بود. این نهضت به هیچ قشر خاصی تعلق نداشت زنجی. بلکه همه قشرها از شهری و روستایی و بازاری و دانشگاهی زنجی، و زن و مرد و پیر و جوان در آن شرکت داشتند. آنچه همه اقشار را به میدان مبارزه کشاند و آنها را به هم پیوند داده بود، اسلام بود. مردمی بودن نهضت نتیجه عمومی بودن و ریشه زنجی‌دار بودن مکتب آن بود. رابطه رهبری و توده زنجی‌های مردم از طریق روحانیون برقرار می‌شد زنجی‌شد که همه جا بودند و در عمق زندگی توده‌های مردم با آنان حشر و نشر داشتند. پایگاه اصلی برقراری این ارتباط نیز مساجد، مجالس دینی و سایر اماکن مذهبی از قبیل زیارتگاه زنجی‌ها و حسینیه زنجی‌ها بود.

د: مخالف با اصل سلطنت: خصوصیت مهم دیگر نهضت پانزده خرداد این بود که برخلاف عموم حرکتها و مبارزه‌های قبل زنجی، هدف اصلی را نشانه گرفته بود و شاه را مقصر اصلی می‌دانست زنجی. پیش از این نهضت زنجی، سیاستمداران و مبارزان سیاسی یا جرأت مخالفت با اصل رژیم سلطنتی را نداشتند و یا اصولاً به براندازی آن معتقد نبودند و یا احیاناً با مطرح کردن شعار لااقل شاه باید سلطنت کند نه حکومت زنجی، به وجود شاه مشروعیت می‌دادند. آنان درصدد بودند تا با انتقاد از دولت و با قوانین انتظامی زنجی، آزادی‌هایی کسب کنند و روزنامه و نشریه زنجی‌ای داشته باشند و بتوانند نمایندگانی به مجلس بفرستند. آنان می‌خواستند با بودن ریشه زنجی، با شاخه مبارزه کنند. اما ویژگی حرکتی که به رهبری امام خمینی آغاز شد این بود که حرف دل مردم را که شاه و دربار را عامل فسادهای داخلی و خیانت‌های بیگانگان می‌دانستند، شعار خود قرار داده بود و تیشه بر ریشه رژیم پوسیده و کهن و فاسد سلطنتی می‌زد.

ه: بیگانه ستیزی: ویژگی چهارم نهضت اسلامی پانزده خرداد این بود که هیچ نوع گرایش زنجی، نه در مکتب و نه در عمل زنجی، به بیگانه نداشت زنجی. این نهضت به دلیل اسلامی بودنش از بطن مردم جوشیده بود. از آنجا که در اندیشه اسلامی نهضت زنجی، انحرافی از صراط مستقیم الهی وجود نداشت، در خط مشی سیاسی و مبارزاتی آن نیز انحرافی به سوی شرق و غرب در کار نبود. امام خمینی از همان آغاز امریکا، انگلیس و شوروی را عامل بیچارگی مردم ایران معرفی کردند و مبارزه با بیگانگان را آغاز نمودند. مردم ایران عالیت‌ترین جلوه

استقلال سياسي را که ناشی از استقلال مکتبی بود در نهضت امام خمینی مشاهده می‌کنند.

و: حضور روحانیت در صحنه مبارزات: خصوصیت دیگر این نهضت حضور بسیاری از روحانیون در صحنه مبارزه بود. این ویژگی نتیجه مستقیم اسلامی بودن مبارزه بود که در درجه اول در شخصیت رهبری نهضت جلوه‌ی ZWNJ؛ گر شده بود و به همین دلیل بسیاری از روحانیون را به صحنه مبارزه آورده بود. حضور این روحانیون در نهضت سبب گسترده‌ی و فراگیری نهضت بود، زیرا آنان با همه قشرهای مردم ارتباط داشتند و در سراسر کشور، از شهرهای بزرگ تا بسیاری از روستاهای دورافتاده در کنار مردم زندگی می‌کنند؛ کردند و به دلیل اخلاق اسلامی و تقوای خود نزد مردم مورد احترام و اعتماد بودند. روحانیون به این ترتیب در برقراری ارتباط میان توده مردم و رهبری نهضت تأثیر بزرگی داشتند.

تأثیرات سیاسی و اجتماعی قیام 15 خرداد

نهضت اسلامی پانزده خرداد در جامعه ایران آثار عمیقی به جای گذاشت و در حقیقت سرنوشت سیاسی و اجتماعی آینده ایران را ترسیم کرد. پنج تأثیر مهم این نهضت به شرح زیر است:

1- محو شدن جاذبه گروه‌های سیاسی: پس از پانزده خرداد، بازار فعالیتهای سیاسی و غیراسلامی و مخصوصاً جریان چپ و ملی‌گرایی از رونق افتاد. امام خمینی در مبارزه‌ی ZWNJ؛، آخرین کلام را که همانا سرنوشتی رژیم بود، آشکارا اعلام کرده بود، بنابر این همه گروه‌های سیاسی که به کمتر از این حد قانع بودند جاذبه سیاسی خود را از دست دادند. کمونیسم نیز که می‌ZWNJ؛ رفت تا با گذشت ده سال از حوادث 28 مرداد و قبل از آن ZWNJ؛، دوباره در ایران نفسی تازه کند با قیام امام خمینی ZWNJ؛، با مانع پر قدرتی مواجه شد که نیروی آن برخاسته از ملت مسلمان بود و برخلاف کمونیستها به هیچ نیروی خارجی تکیه نداشت ZWNJ؛.

2- تکامل مبارزات سیاسی و رشد توده مردم: نهضت پانزده خرداد موجب تکامل مبارزه سیاسی مردم شد و رشد و بینش آنان را در تشخیص هدف اصلی مبارزه افزایش داد. در اثر همین تکامل بود که پس از پانزده خرداد شعار براندازی رژیم ZWNJ؛، شعار کلیه گروه‌های ZWNJ؛‌هایی شد که قصد مبارزه سیاسی داشتند و اگر گروهی پیدا می‌ZWNJ؛ شد که می‌ZWNJ؛ خواست در چارچوب قانون اساسی و از طریق آزادی‌های سیاسی مبارزه کند در نظر ملت محافظه کار و سازشکار تلقی می‌ZWNJ؛ شد. شعار براندازی رژیم ZWNJ؛، پس از پانزده خرداد هدف کلیه حرکت‌هایی شد که می‌ZWNJ؛ خواستند برای خود پایگاهی مردمی پیدا کنند.

3- مذهب ZWNJ؛، مکتب و اسلام به عنوان یک سیستم حکومتی: پیش از پانزده خرداد مذهب در میان بسیاری از دانشجویان و تحصیلکرده‌های ZWNJ؛‌ها و روشنفکران به عنوان مکتبی که اساس و راهنمای مبارزه محسوب می‌ZWNJ؛ شد، مورد توجه نبود. تبلیغات چند ده ساله استعمار به دست رضاخان و فرزند او و تبلیغات کمونیست ZWNJ؛‌ها که مذهب را افیون ملت‌ها می‌ZWNJ؛ دانستند از یک سو و کوتاهی بعضی از روحانیون از سوی دیگر، در ذهن جوانان تصویر غلطی از اسلام به وجود آورده بود. آنان اسلام را مکتبی جامع که بتواند همه نیازهای فردی و اجتماعی انسان را برآورده سازد، نمی‌ZWNJ؛ دانستند و حداکثر تصور می‌ZWNJ؛ کردند دین مجموعه‌ی ZWNJ؛‌ای از آداب و عبادتهای فردی است که ارتباطی با مسایل اجتماعی و حوادث جدید روزگار ندارد. وقتی با قیام پانزده خرداد عالیت‌ترین مقام مذهبی اسلامی - مرجع تقلید - عالیت‌ترین هدف یعنی براندازی رژیم و تأسیس حکومت اسلامی را وجه همت خود قرار داد و عملاً با تحمل زندان و تبعید، قدم در میدان مبارزه نهاد، تبلیغات دیرینه استعمارگران و کمونیست ZWNJ؛‌ها باطل شد و مذهب مانند آتشی که در زیر خاکستر خرافات و اتهامات پنهان مانده باشد، شعله‌ی ZWNJ؛‌ور گردید و توجه بسیاری از جوانان دبیرستانی و دانشگاهی و بسیاری از نویسندگان و روشنفکران را به خود جلب کرد. وحدت مقدس روحانی و دانشگاهی و فیضیه و دانشگاه که از آرمانهای اصلی انقلاب اسلامی و از اصول اجتماعی مبارزه امام خمینی است، در حقیقت با قیام پانزده خرداد پایه گذاری شد.

4- بر ملا شدن چهره منافقانه شاه: با نهضت پانزده خرداد پرده ریاکاری از چهره شاه و حکومت او برافتاد و شاه ناچار شد ماهیت ضددینی و ضداسلامی خود را آشکار کند و همین امر یکی از عوامل مهم آگاهی مردم و یکی از موجبات سقوط وی شد. پیش از پانزده خرداد، از آنجا که تضاد میان اسلام و سلطنت به صراحت اعلام نشده بود شاه و ایادی او می‌ZWNJ؛ توانستند در فرصتهای مناسب خود را طرفدار اسلام و مرجعیت و روحانیت وانمود کنند و با تظاهر به مذهبی بودن ZWNJ؛، برای خود در میان توده مردم مسلمان ZWNJ؛، کم و بیش پایگاهی دست و پا کنند. اما پس از پانزده خرداد برای رژیم شاه دو راه بیش باقی نمانده بود؛ یا قبول شکست در برابر نهضت اسلامی و یا مبارزه صریح با اسلام و روحانیت و مرجعیت ZWNJ؛، و شاه ناچار برای نجات خود راه دوم را انتخاب کرد. هرچند که این راه ZWNJ؛، با آنکه در ابتدا برای او پیروزی ZWNJ؛‌های زودگذر فراهم آورد، ولی وی را به صورت قطعی در سراسیمه سقوط قرار داد زیرا ماهیت منافقانه وی را برملا ساخت و دشمنی وی را با اسلام علنی کرد.

5- افزایش رشد سیاسی در روحانیت و حوزه‌های علمی و مردم: با قیام امام خمینی ZWNJ؛، روحانیون به سرعت و به مراتب بیش از گذشته وارد صحنه مسایل سیاسی - اجتماعی شدند و با مسایل مبارزاتی و اجتماعی آشنا گشتند. قبل از آن ZWNJ؛، به دلایل گوناگون ZWNJ؛، مسایل سیاسی و اجتماعی برای بسیاری از طلاب و روحانیون حوزه‌ی ZWNJ؛‌ها، اولویت نداشت ZWNJ؛، اما وقتی امام ZWNJ؛، با آن سابقه طولانی علم و تقوی و ایمان و تسلط بر معارف اسلامی و فقهات ZWNJ؛، با استناد به قرآن و سنت، چهره سیاسی - اجتماعی اسلام را معرفی کرد، اندیشه و عمل وی همچون چراغی فرا راه حوزه‌ی ZWNJ؛‌های علمی و روحانیونی که بسیاری از آنها از شاگردان خود ایشان بودند قرار گرفت و این روحانیون به نوبه خود رشد سیاسی خود را در ارتباط وسیعی که با مردم داشتند در مراسم و فضاهای مذهبی به توده مردم مسلمان انتقال دادند و از این طریق حساسیت و آگاهی سیاسی هم در حوزه‌ی ZWNJ؛‌های علمی و هم در میان توده مردم مسلمان اندک اندک افزایش یافت و تکامل پیدا کرد.

پی نوشت:

1- قیام 15 خرداد به روایت اسناد ساواک ZWNJ؛، جلد اول ZWNJ؛، صفحه 16

2- صحیفه نور - جلد اول ZWNJ؛.

- 3- سیدحمید روحانی‍، نهضت امام خمینی‍، تهران‍، مرکز اسناد انقلاب اسلامی‍ 1372، ص 426.
- 4- کوثر، مجموعه سخنرانی‍های حضرت امام خمینی‍، جلد اول‍، تهران‍، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی‍ 1371، ص 84. * برای اطلاعات بیشتر درباره قیام پانزده خرداد رجوع کنید به:
- 1- خاطرات 15 خرداد؛ به کوشش علی باقری؛ 4 جلد، از انتشارات دفتر ادبیات انقلاب اسلامی.
- 2- قیام 15 خرداد به روایت اسناد ساواک؛ 6 جلد؛ از انتشارات مرکز بررسی اسناد تاریخی .
- 3- نهضت امام خمینی؛ جلد اول؛ سید حمید روحانی.